

Η Έξοδος των Χωρών της Περιοχής των Βαλκανίων
από την Οικονομική Κρίση

Κυρίες και κύριοι,

Ο κόσμος διανύει μία περίοδο πρωτόγνωρης χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης. Ο τρόπος με τον οποίο θα την αντιμετωπίσουμε δεν θα έχει μόνο επιπτώσεις για μας σήμερα, αλλά θα διαμορφώσει επίσης το μέλλον μας για πολλά χρόνια. Αν και έχουν αρχίσει να εμφανίζονται στον ορίζοντα οι πρώτες θετικές ενδείξεις ανάκαμψης, το ερώτημα είναι κατά πόσο αυτή η ανάκαμψη θα έχει σθένος και διάρκεια. Δεν υπάρχουν περιθώρια για εφησυχασμό, ιδίως διότι υπάρχουν παράγοντες που θα εξακολουθήσουν να επιβραδύνουν την ανάπτυξη. Αντιμετωπίζουμε υψηλή και αυξανόμενη ανεργία, ενώ, παράλληλα, τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις αναγκάζονται να μειώσουν τα χρέη τους.

Η κρίση κινητοποίησε τους ηγέτες και τους οργανισμούς όλου του πλανήτη. Εξαρχής, η Ευρωπαϊκή Ένωση έπαιξε καίριο ρόλο, συντονίζοντας τις εθνικές πολιτικές. Η ΕΕ υπογράμμισε την επείγουσα ανάγκη για κοινή και συντονισμένη στρατηγική με μακροπρόθεσμους στόχους. Το σχέδιο της ΕΕ για την οικονομική ανάκαμψη αντιπροσωπεύει την πιο φιλόδοξη προσπάθεια που έχει καταβληθεί μέχρι τώρα για την εναρμόνιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών της. Τα έκτακτα νομισματικά και δημοσιονομικά μέτρα που ελήφθησαν απέτρεψαν τη συστημική κατάρρευση, ανοίγοντας ταυτόχρονα τον δρόμο για βελτίωση της κατάστασης στις κεφαλαιαγορές. Οι προοπτικές των οικονομιών μας παραμένουν αβέβαιες.

Εξαρχής, η ΕΤΕπ συνέβαλε ενεργά στις προσπάθειες της ΕΕ για την ανάκαμψη από την ύφεση. Από την αρχή της χρηματοπιστωτικής κρίσης, στο τρίτο τρίμηνο του 2008, η Τράπεζα δεσμεύτηκε να αυξήσει τις ετήσιες χρηματοδοτήσεις της κατά περίπου

15 δισ. Ευρώ (σχεδόν 30%), το 2009 και το 2010. Οι επιπρόσθετες χρηματοδοτήσεις προορίζονταν κυρίως για τρεις τομείς προτεραιότητας:

- Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (+ 3,5 δισ. ευρώ)
- Ενέργεια, κλιματικές αλλαγές και έργα υποδομής, συμπεριλαμβανομένου του «Μηχανισμού για Καθαρές Μεταφορές» (+ 6 δισ. ευρώ)
- Χρηματοδοτήσεις υπέρ της σύγκλισης (δηλαδή, επιτάχυνση των επενδύσεων στις περιφέρειες σύγκλισης και τις χώρες της συνοχής) (+ 2,5 δισ. ευρώ)

Αυτοί οι τομείς προτεραιότητας επιλέχθηκαν προσεκτικά. Ένας από τους κύριους στόχους ήταν η εστίαση σε τομείς που έχουν ιδιαίτερη ανάγκη από στήριξη και στους οποίους μπορούν να επιτευχθούν ταχύτερα αποτελέσματα. Παραδείγματος χάρη, σημαντικό μέρος των επιπρόσθετων χρηματοδοτήσεων αφορά τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, λόγω του σημαντικού τους ρόλου όσον αφορά την ανάκαμψη της οικονομίας της ΕΕ. Αυξημένη προτεραιότητα δόθηκε επίσης στη Σύγκλιση, διότι η υποστήριξη από την ΕΤΕπ μπορεί να αυξήσει την απορρόφηση των επιχορηγήσεων που παρέχει η ΕΕ μέσω των διαρθρωτικών ταμείων. Ο δεύτερος στόχος ήταν να δοθεί ενίσχυση στους τομείς στους οποίους η έλλειψη στήριξης θα είχε ως συνέπεια καθυστερήσεις στην υλοποίηση επενδύσεων που θεωρούνται σημαντικές για την αιεφόρο ανάπτυξη σε μεσομακροπρόθεσμη βάση. Στη βάση αυτή επιλέχθηκαν οι τομείς της ενέργειας, των κλιματικών αλλαγών και των έργων υποδομής.

Η Τράπεζα, κρίνοντας ότι οφείλει να ανταποκριθεί ταχέως στο αίτημα της ΕΕ, δεν περίμενε το 2009, αλλά αύξησε αμέσως τη δραστηριότητά της. Οι υπογραφές δανείων στην ΕΕ και στις χώρες με προενταξιακό καθεστώς αυξήθηκαν ήδη από το 2008 σε 54,9 δισ. ευρώ, έναντι 44,7 δισ. ευρώ που προβλέπονταν αρχικά.

Ο στόχος που είχε τεθεί για το 2009 ήταν ακόμη πιο φιλόδοξος: χορηγήσεις συνολικού ύψους άνω των 60 δισ. ευρώ στην ΕΕ και στις χώρες με προενταξιακό καθεστώς. Παρά τις δυσκολίες, ο στόχος αυτός όχι μόνο επιτεύχθηκε, αλλά ήδη ξεπεράστηκε.

Στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της κρίσης, η Τράπεζα επεδίωξε επίσης να εντείνει τη συνεργασία της με άλλους οργανισμούς εταίρους της, ώστε να αποκτήσει μεγαλύτερη πρόσβαση σε επενδυτές και να ανταποκριθεί στις αυξημένες ανάγκες που έχει δημιουργήσει η έλλειψη ρευστότητας.

Τέλος, θα ήθελα να υπογραμμίσω τον σημαντικό ρόλο που έπαιξε η ΕΤΕπ στη δημιουργία του Επενδυτικού Ταμείου Marguerite, στο οποίο ήδη συμμετέχουν χρηματοπιστωτικά ιδρύματα από πολλά κράτη μέλη (και το οποίο είναι ανοικτό σε όλα τα άλλα). Το Ταμείο Marguerite θα πραγματοποιεί επενδύσεις σε έργα διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών και ενέργειας καθώς και σε έργα στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Είναι αλήθεια ότι η κρίση δεν έχει πλήξει όλες τις χώρες με τον ίδιο τρόπο ή με την ίδια ένταση, και αυτό ισχύει ιδίως για τις χώρες που βρίσκονται εκτός Ευρωζώνης. Ωστόσο, σε όλες τις περιπτώσεις, η κρίση κατέδειξε την ανάγκη για ενίσχυση των θεσμών, ανάληψη θαρραλέων και συντονισμένων πολιτικών πρωτοβουλιών και στενότερη συνεργασία.

Για την αντιμετώπιση της κρίσης και των προκλήσεων που ανακύπτουν, η ΕΕ, παράλληλα με τη διεθνή κοινότητα, έχει εντείνει τις προσπάθειές της στην περιοχή μας. Μια περιοχή η οποία περιλαμβάνει τόσο κράτη μέλη της ΕΕ όσο και υποψήφιος προς ένταξη χώρες, με διαφορετικά εισοδήματα και διαφορετικές επενδυτικές ανάγκες. Πρέπει να σημειωθεί ότι η περιοχή αυτή, η οποία εκτείνεται από τη Σλοβενία και τη Ρουμανία στον Βορρά, μέχρι την Ελλάδα στο Νότο, αντιπροσωπεύει το 13,7% περίπου του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ και των Δυτικών Βαλκανίων, αλλά μόνο το 6,96% του αντίστοιχου ΑΕΠ. Η περιοχή έχει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης. Η ΕΕ παρέχει αυξημένη στήριξη τόσο στα κράτη μέλη της όσο και στις υποψήφιος χώρες, ώστε να επιταχυνθούν οι επενδύσεις και να προκύψουν τα αναμενόμενα οφέλη. Η ΕΤΕπ έχει συμβάλει καθοριστικά στην προσπάθεια αυτή.

Η ένταξη στην ΕΕ ήταν ανέκαθεν παράγων που συνέβαλλε καθοριστικά στην επίτευξη των στόχων της δημοκρατίας και της ειρήνης, της ανάπτυξης και της ευημερίας. Ο ρόλος της ΕΤΕπ όσον αφορά την προετοιμασία και τη διευκόλυνση της ένταξης των νέων κρατών μελών ήταν πάντοτε καθοριστικός. Σήμερα, η Τράπεζα έχει ενεργό και

σημαντική παρουσία σε όλες τις χώρες της περιοχής. Η δραστηριότητά μας περιλαμβάνει χρηματοδοτήσεις τόσο στα κράτη μέλη της ΕΕ που ανήκουν στην περιοχή, όσο και στις υποψήφιες προς ένταξη χώρες των Δυτικών Βαλκανίων.

Μέσα στο 2008 μόνο, οι χρηματοδοτήσεις μας για επενδυτικά σχέδια στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και τη Σλοβενία ανήλθαν συνολικά σε 2,9 δισ. ευρώ. Την ίδια χρονιά, οι χρηματοδοτήσεις μας στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων ανήλθαν σε 750 εκ. ευρώ. Πρόκειται για πολύ υψηλό επίπεδο δραστηριότητας και η αύξηση που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια αντικατοπτρίζει επίσης την ενεργό συμβολή της ΕΤΕπ στην αντιμετώπιση της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης. Όπως ανέφερα προηγουμένως, η ΕΤΕπ έχει αυξήσει τις ετήσιες χορηγήσεις της κατά 30% περίπου, εστιάζοντας αυτή την αύξηση κυρίως στην ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών, των επιχειρήσεων και του δημόσιου τομέα στην Ευρώπη. Δύο τομείς είναι εξαιρετικά μεγάλης σημασίας για την περιοχή:

- (i) η χορήγηση χρηματοδοτήσεων από την ΕΤΕπ στις φτωχότερες περιφέρειες «σύγκλισης» της ΕΕ, ιδίως στα νέα κράτη μέλη, και
- (ii) η αύξηση των χρηματοδοτήσεων για μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Με την αύξηση των χρηματοδοτήσεών μας, συμβάλλουμε στη συνέχιση των παραγωγικών επενδύσεων.

Η οικονομική κρίση κατέστησε φανερή την αλληλεξάρτηση των οικονομιών μας, τόσο σε περιφερειακό όσο και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτό έγινε ιδιαίτερα φανερό στον τραπεζικό τομέα, από τον οποίο ξεκίνησε η χρηματοπιστωτική κρίση και ο οποίος υπέστη πιο έντονα τις επιπτώσεις της. Εδώ και χρόνια έχουν δημιουργηθεί ισχυροί δεσμοί μεταξύ των τραπεζικών τομέων των χωρών της περιοχής (αλλά και άλλων χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης) με «μητρικές τράπεζες» που βρίσκονται σε χώρες της δυτικής Ευρώπης και αλλού. Οι δεσμοί αυτοί προσέδωσαν στην παρούσα κρίση μια ιδιαίτερη διάσταση. Για την αντιμετώπιση του φαινομένου χρειαζόταν, και πράγματι αναλήφθηκε, συντονισμένη δράση εκ μέρους των νομισματικών και δημοσιονομικών αρχών των αντίστοιχων χωρών και εκ μέρους διεθνών οργανισμών. Όλοι τους είχαν καίριο ρόλο στην ανάπτυξη πολιτικών για την καταπολέμηση της κρίσης.

Στο πλαίσιο της προσπάθειας αυτής, η ΕΤΕπ θέσπισε μια ειδική πρωτοβουλία, με την ονομασία «Κοινό Σχέδιο Δράσης» (Joint Action Plan), με τους λοιπούς διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη: την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ), τον Οργανισμό Πολυμερούς Ασφάλισης Επενδύσεων (MIGA) και τον Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης (IFC) που είναι μέλοι του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας, καθώς και την Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης. Σκοπός του σχεδίου αυτού είναι η στήριξη των τραπεζικών συστημάτων και η χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Το σχέδιο έχει ως στόχο, μέσω της παροχής επιπρόσθετης ρευστότητας καθώς και επιχειρηματικών κεφαλαίων, να συμβάλει στην αντιμετώπιση του προβλήματος της έλλειψης πιστώσεων για τις ΜΜΕ, η οποία οφείλεται στη δυσκολία εξεύρεσης κεφαλαίων και την έλλειψη προθυμίας για ανάληψη κινδύνων λόγω της κρίσης. Βάσει του σχεδίου, η ΕΤΕπ θα χορηγήσει μέσα σε μια διετία περίπου 11 δισ. ευρώ για τη χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Κεντρική, Ανατολική και Νότια Ευρώπη. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤαΕ), που αποτελεί τον βραχίονα του Ομίλου ΕΤΕπ στον τομέα των επιχειρηματικών κεφαλαίων και των εγγυήσεων για μικρομεσαίες επιχειρήσεις, σκοπεύει επίσης να αυξήσει τη δραστηριότητά του στην περιοχή κατά την επόμενη διετία. Οι κοινές αυτές δράσεις έχουν συντονιστεί αποτελεσματικά μέσω τακτικών συσκέψεων και τακτικής παρακολούθησης. Το Κοινό Σχέδιο Δράσης εφαρμόζεται ικανοποιητικά, καθώς όλοι οι συμμετέχοντες χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί έχουν ήδη προχωρήσει στη διάθεση των προβλεπόμενων πόρων.

Σε ορισμένες χώρες η ΕΤΕπ και οι άλλοι διεθνείς χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί έχουν συνεισφέρει στα πακέτα ενισχύσεων συμπληρώνοντας τους πόρους που προέρχονταν από το ΔΝΤ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στη Ρουμανία, παραδείγματος χάρη, η ΕΤΕπ αναμένει να υπογράψει εφέτος δάνεια συνολικού ύψους περίπου 1,7 δισ. ευρώ, ποσό πολύ υψηλότερο από το 1,1 δισ. ευρώ που υπέγραψε το 2008. Πρόθεσή μας είναι να εξακολουθήσουμε να αυξάνουμε τη δραστηριότητά μας στις χώρες αυτές.

Η κρίση αποκάλυψε διάφορες ανισορροπίες και κατέδειξε την ανάγκη για ευρύτερες μεταρρυθμίσεις. Οι περιορισμένες διοικητικές ικανότητες, αλλά και ευρύτερα θέματα

διακυβέρνησης, αποτελούν συχνά πρόβλημα. Συχνά, επίσης, τα επενδυτικά προγράμματα χρειάζονται πολύ χρόνο για να φθάσουν στο στάδιο και στο επίπεδο ποιότητας που απαιτούνται ώστε η Επιτροπή και οι τράπεζες να μπορέσουν να αποφασίσουν σχετικά με τη χρηματοδότησή τους. Στα νέα κράτη μέλη, τα οποία λαμβάνουν ενισχύσεις από τα διαρθρωτικά ταμεία, η ΕΤΕπ διαχειρίζεται μια σημαντική πρωτοβουλία, την οποία θέσπισε από κοινού με την Επιτροπή και στην οποία συμμετέχουν επίσης η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, και η γερμανική τράπεζα KfW. Πρόκειται για το πρόγραμμα JASPERS (*Joint Assistance to Support Projects in European Regions - Κοινή βοήθεια για την υποστήριξη έργων στις ευρωπαϊκές περιφέρειες*), το οποίο παρέχει τεχνική υποστήριξη στις εθνικές και περιφερειακές αρχές που καταρτίζουν επενδυτικά σχέδια, βοηθώντας τις να τα αναπτύξουν ως το σημείο που να είναι έτοιμα για χρηματοδότηση.

Μια άλλη πρωτοβουλία είναι το πρόγραμμα JESSICA (*Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas - Κοινή ευρωπαϊκή υποστήριξη για βιώσιμες επενδύσεις σε αστικές περιοχές*). Η πρωτοβουλία αυτή αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ΕΤΕπ, σε συνεργασία με την Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEB). Το πρόγραμμα JESSICA παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν ένα μέρος των επιχορηγήσεων που λαμβάνουν από την ΕΕ μέσω των διαρθρωτικών ταμείων, για να επενδύουν, υπό μορφή ανακυκλώσιμων χρηματοδοτήσεων, σε έργα που εντάσσονται στο πλαίσιο ολοκληρωμένων σχεδίων για την προαγωγή αειφόρου αστικής ανάπτυξης. Οι επενδύσεις αυτές, οι οποίες μπορούν να έχουν τη μορφή συμμετοχών σε ίδια κεφάλαια, δανείων και εγγυήσεων, πραγματοποιούνται μέσω ειδικών ταμείων.

Υπάρχουν δύο ακόμη πρωτοβουλίες των οποίων το όνομα αρχίζει με το γράμμα «J» και τις οποίες διαχειρίζεται το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων: η πρωτοβουλία JEREMIE (*Joint European Resources for Micro to medium Enterprises - Κοινοί ευρωπαϊκοί πόροι για τις πολύ μικρές ως μεσαίες επιχειρήσεις*) και η πρωτοβουλία JASMINE (*Joint Action to Support Micro-Finance Institutions in Europe - Κοινή Δράση για τη Στήριξη των Οργανισμών Μικροχρηματοδότησης στην Ευρώπη*). Στο πλαίσιο του JEREMIE, οι χώρες μπορούν να χρησιμοποιούν πόρους από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ για να δημιουργούν σχήματα παροχής επιχειρηματικών

κεφαλαίων και άλλα χρηματοπιστωτικά μέσα για τη χρηματοδότηση μικρομεσαίων και πολύ μικρών επιχειρήσεων. Αυτό γίνεται σε συνεργασία με τράπεζες και άλλους χρηματοδότες, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων των οικείων χωρών. Τα χρηματοπιστωτικά αυτά μέσα έχουν ανατροφοδοτούμενο χαρακτήρα, πράγμα που θα αυξήσει σημαντικά το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα των επιχορηγήσεων της ΕΕ και των λοιπών χρηματοδοτήσεων.

Τέλος, μία ακόμη, εξίσου σημαντική πρωτοβουλία είναι το Επενδυτικό Πλαίσιο για τα Δυτικά Βαλκάνια (ΕΠΔΒ), στο οποίο συμμετέχουν η Επιτροπή, η ΕΤΕπ, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης και η Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το σχήμα αυτό θα συγκεντρώσει και θα συντονίσει διάφορες πηγές χρηματοδότησης και θα προσελκύσει δάνεια για έργα προτεραιότητας στα Δυτικά Βαλκάνια. Το Πλαίσιο περιλαμβάνει ένα Κοινό Μηχανισμό Επιχορηγήσεων (Joint Grant Facility), ο οποίος αφορά δημοτικά έργα υποδομής και προγράμματα τεχνικής βοήθειας, και ένα Κοινό Μηχανισμό Δανειοδοτήσεων (Joint Lending Facility), ο οποίος λειτουργεί σε συνδυασμό με τον Μηχανισμό Επιχορηγήσεων.

Πριν ολοκληρώσω την ομιλία μου, θα ήθελα να υπογραμμίσω τη σημασία της στενής διεθνούς συνεργασίας και της προώθησης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Είμαι βέβαιος ότι η πλήρης συμμετοχή των Βαλκανίων στην Ευρώπη μόνον οφέλη θα προσφέρει, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην περιοχή. Η ΕΤΕπ είναι πρόθυμη να συμβάλει στη διαδικασία αυτή. Μπορώ, συνεπώς, να επιβεβαιώσω τη θέληση της ΕΤΕπ να προσφέρει σημαντική και μακροπρόθεσμη βοήθεια στην περιοχή. Έτσι, αυξάνουμε τη δραστηριότητά μας με σκοπό τη στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης. Θα συνεχίσουμε να στηρίζουμε τις προσπάθειες στα Βαλκάνια για μεγαλύτερη οικονομική ολοκλήρωση και για βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Σας ευχαριστώ.